

Språkplanlegging i barnehage og skole

Annika Pasanen

Introduksjon til språkplanlegging

Barnehagens/skolens/avdelingens/gruppens språkplan er et dokument, hvor man har samlet de viktigste kunnskapene, målene, arbeidsmåtene og tiltakene for å styrke samisk språk. Man kan også kalle den for språkstrategi eller med et annet navn. Språkplanen er nødvendig for at hele institusjonen og alle ansatte har en felles forståelse av hvordan man arbeider med samisk språk og hvorfor man velger bestemte arbeidsmåter. Dette er viktig også for at barn og foreldre forstår både arbeidsmåter og formålet med arbeidet.

Sentrale spørsmål i språkplanleggingen er: Hvordan er vår språksituasjon nå? Hvordan burde språksituasjonen vår være? Hvilke arbeidsmåter og tiltak vil vi bruke for å oppnå våre egne språklige mål?

Språkplanlegging er nødvendig i hele det samiske samfunnet: i institusjoner, på arbeidsplasser og i familier. I samiske barnehager og på samiske skoler er dette helt sentralt, dersom man har som mål å styrke det samiske språkets posisjon og å støtte barnas produktive samiske språk. Produktive samiskspråklige ferdigheter betyr at barna både forstår og selv bruker samisk aktivt som et naturlig kommunikasjonsspråk. Barnas produktive språkferdigheter er ofte en stor utfordring, spesielt i de områdene hvor samiskspråklige er i mindretall; og hvor samisk sjeldent eller overhode ikke overføres til barna.

Som dokument kan språkplanen ha ulike utforminger. Dette er ett eksempel på hvilke deler og temaer en språkplan kan inneholde. Under hvert tema er det spørsmål, som skal være til hjelp under språkplanarbeidet. Dere kan ta akkurat de delene av dette forslaget som er viktige for deres institusjon, utelate det som ikke er viktig eller mulig for dere, og legge til deler som ikke er med i dette forslaget. Bredde og dybde i språkplanen lages ut fra deres behov og ressurser: den kan være på et par sider til flere titalls sider, en ganske overordnet og generell plan eller en svært detaljert plan.

Vi anbefaler at både ansatte, ledere og hele organisasjonen er med på utarbeidelsen av språkplanen. Dersom det er mulig å også ta med familier og barn, vil det være veldig bra og støtte opp under det at utvikling av samisk språk er institusjonenes og familienes felles målsetning.

Forslag til disposisjon for språkplan/ språkstrategi

1. **Kontekst, bakgrunn** Hvilken språklig kontekst hører vårt arbeid inn under?
Hvorfor er vårt arbeid viktig og hvordan styrker dette situasjonen for samisk språk?
 - I. **Vårt samiske språks språksituasjon generelt** Hvordan er situasjonen generelt for vårt språk? Blir språket overført fra foreldrene til barna? Hvordan er samiskspråklige ferdigheter (språkkompetanse) og språkbruk mellom barna?
 - II. **Situasjonen for samisk språk innen vår kommune/område/region/bygd/by** Hvordan er den stedlige språksituasjonen?
2. **Nåværende språksituasjon innen vår institusjon eller gruppe** Hvilken situasjon er vi i nå når det gjelder samisk språk? Hva er sterke sider i vårt arbeid? Hva er vanlige utfordringer i vårt arbeid? Hvordan er "skikk og bruk" for språk i vår institusjon nå?
 - I. **Barnehage eller skolen som organisasjon** I hva slags institusjon arbeider vi og hva slags organisasjon er vi en del av, og hva er vår generelle språksituasjon? Hva er institusjonens offisielle språk, kommunikasjonsspråk, og språk i ulike aktiviteter?
 - II. **Institusjonens eller gruppens familier og barn** Hvordan er språksituasjonen i de familiene som vi arbeider med? Kommer barna til gruppen som allerede samiskspråklige, eller uten samisk språk? Hvordan er barnas språkferdigheter og språkvalg nå? Hvilke utfordringer opplever vi med barnas samiske språk?
 - III. **Institusjonens eller gruppens ansatte** Er alle våre ansatte samiskspråklige eller er det også ansatte som overhode ikke kan samisk? Har alle de samiskspråklige skriftlige ferdigheter på samisk? Hvilke språk brukes mellom de ansatte? Har alle kunnskap om barns språkutvikling og om språkbevisste arbeidsmetoder? Har de ansatte en felles forståelse av betydningen av det samiske språket og institusjonens språkarbeid?
 - IV. **Vårt språkarbeid nå og hittil** Hvor mye og på hvilke måter har vi arbeidet bevisst med samisk språk? Har vi allerede planer, språkprinsipper eller arbeidsmetoder? Har eierne eller de ansatte utdanning eller kompetanseheving innen språktemaer, har man erfaring med prosjektarbeid? Har vi allerede god praksis f.eks. for å få barn til å snakke mer samisk?

3. **Våre språkmål** Hvordan ønsker vi at den samiskspråklige situasjonen skal være ved vår institusjon eller gruppe? Hvilken språkkompetanse og språkvalg ønsker vi at barna skal ha? Hvordan bør de ansattes språksituasjon være? Hva ønsker vi av familiene? Hva ønsker vi av hele organisasjonen? Har vi snakket om disse målene på organisasjonsnivå, med familiene, med barna?
4. **Arbeidsmåter og tiltak for å nå målene** Hvordan skal vi arbeide for å nå våre språkmål? Undersøke de ulike delene av våre daglige gjøremål, f.eks.
 - I. **Barna** Hvordan vil vi arbeide med barna for at de skal lære samisk enda bedre og begynner å bruke det enda mer? Hvordan skal vi utvikle deres produktive samiske språkferdigheter? Hvordan styrker vi barnas samisk på varierte måter? På hvilke måter påvirker vi barnas språkvalg, slik at de snakker samisk også seg imellom?
 - II. **Samarbeid med familiene** På hvilke måter styrker vi barnas samiske språk i samarbeid med familiene? Er det mulig å undersøke hvert enkelt barns språksituasjon og behov sammen med foreldrene og utarbeide individuelle språkplaner for det enkelte barn? Hvordan kan familiene involveres og medvirke til vårt arbeid? Hvordan kan familiene støtte oss, og hvordan kan vi støtte familiene i barnets samiskspråklige utvikling?
 - III. **Ansatte** Hvilke aspekter av arbeidet skal de ansatte rette oppmerksomheten mot, slik at man greier å arbeide enda bedre på samisk og med samisk? Er det behov for å tilby de ansatte språkrøktstimer, kompetanseheving eller annen støtte? Hvilke prinsipper skal de ansatte bruke for å velge språk seg imellom, med barna, innenfor organisasjonen, med utenforstående, med foreldrene? Hvordan skal nye ansatte få innføring i arbeidets språkprinsipper og mål?
 - IV. **Samisk språks synlighet, språklige landskap** Hvordan kan vi styrke synligheten av samisk språk innenfor institusjonen? Er det mulig å utvikle språklandskapet sammen med barna eller familiene?
 - V. **Språklige retningslinjer** Ville det være nødvendig at vi i vår institusjon har retningslinjer, anbefalinger, råd eller oppfordringer for hvordan vi skal velge språk? Kan noen grunnleggende prinsipper være synlige f.eks. ved inngangsdøren hvor alle kommer inn?
 - VI. **Hele organisasjonen** Hvordan skal samisk språk synes, høres, og styrkes i hele organisasjonen? Dersom det er en flerspråklig institusjon, hvilket språk skal brukes i den enkelte aktivitet og hvordan skal man tilrettelegge for tilstrekkelig fysisk plass til samiskspråklige aktiviteter? Er det behov for å rettlegde ledere og eiere bedre til språkarbeidet? Hvilke tiltak sikrer ressurser til samiskspråklig arbeid og utvikling av samisk?

VII. Jevnlig vurdering av tiltak og måloppnåelse Hvordan følger vi opp at vårt språkarbeid har progresjon og at vi når våre mål? Hva slags system eller hvilke verktøy bruker vi for å vurdere våre språklige mål? Hvor ofte må vi vurdere og hvordan setter vi av ressurser for dette?

5. **Hvordan løse konkrete språkutfordringer** Hva slags konkrete utfordringer har vi hatt i vårt daglige arbeid når det gjelder samisk– med barna, familiene, i organisasjonen, mellom de ansatte? Hvordan kan vi løse dette? Her kan man samle ulike konkrete problemstillinger eller utfordrende situasjoner, selv om man ikke har løsninger på disse.

6. **Gjennomføring og oppfølging av planen** Innen hvilken tidsramme skal denne planen settes i verk? Hvem skal ha ansvar for å gjennomføre planen og dennes ulike mål? Hvilke ressurser settes av for å ferdigstille planen og vurdering av tiltakene? Hvordan skal planen oppdateres og bli mer utfyllende?